
ERMENİ SORUNUNUN ULUSLARARASI AKTÖRLERİ VE 1915 OLAYLARI

25.04.2016

25 Nisan 2016

karar.com

Askeri, siyasi ve sosyal zorunlulukların bir sonucu olarak meydana gelen Ermeni tehcirini anlatmakta geç kaldığımız ve yeterince anlatamadığımız aşikar. Bundan sonra yapılması gereken, tezimizi devlet ciddiyeti içinde uzun vadeli ve programlı şekilde ısrarla anlatmaya devam etmek.

BAKİ KAYA

Osmanlı idaresindeki Ermeniler, geçmişte Bizanslılar ve kendi prenslikleri döneminde görmedikleri adalet, hak ve hürriyete kavuşmuşlardı. Kamu hizmet ve görevlerinden Türk/Müslüman ahaliyle eşit şartlarda yararlanabiliyor, Millet-i Sadıka olarak adlandırılıyorlardı. Osmanlı topraklarında sosyal, ekonomik, dini, siyasi, idari, kültürel hak ve hürriyetlere sahip olan Ermenileri bir ayaklanmaya sevk edecek iç şartlar yoktu. Ermeni meselesinde bir dönüm noktası olan Berlin Antlaşmasının 61. maddesine göre Babiali Doğu Anadolu'da ıslahat yapacak, asayişini sağlayacak ve bu konularda aldığı tedbirleri ilgili devletlere bildirecek, bu devletler de tedbirlerin icrasına nezaret edeceklerdi.

Bu antlaşmanın ardından açılan konsolosluklar vasıtasıyla Doğu Anadolu adeta işgal edildi. Bundan cesaretlenen bazı Ermeniler, yurt içinde ve dışında ihtilalci Ermeni parti ve dernekleri kurmaya başladılar. (Hınçak Partisi, Taşnaksutyun vb.) 1890 yılında halkı silahlandırarak çeteler kurmaya başlayan Ermeni komitacıları, I. Dünya Savaşı'na kadar birçok eylem gerçekleştirdi. Bu eylemlerde Türklerin yanı sıra kendilerine katılmayan Ermenilere karşı da cinayetler işlediler. Bu eylemlerin amacı, isyan ve ihtilaller çıkarmak, resmi kurum ve kişilerle muhbirlerle karşı terör eylemleri düzenlemek, oluşan çatışma ortamından istifadeyle büyük devletlerin olaylara müdahalesini ve öncelikle Anadolu Ermenilerinin bağımsızlığını sağlamak, müteakiben, Rusya ve İran Ermenileriyle birleşerek büyük Ermenistanı kurmaktı.

1914'e gelene kadar, Rusya, Fransa ve İngiltere başta olmak üzere büyük güçlerin çoğu, Ermeni eylemlerini destekledi. Bunların sonucu Ermeniler I. Dünya Savaşı sırasında isyan etmişler, sivil

halka yönelik silahlı saldırı ve katliamlarda bulunmuşlar, yağmacılık yapmışlar, düşmanla savaşan Osmanlı ordusunun harekâtını zorlaştırmak ve engellemek için her türlü eylemde bulunmuşlardır. Böyle bir ortamda 15 Nisan 1915te, Vanda başlayan Ermeni isyanı hükümeti zecri tedbirler almaya sevk etti. 24 Nisanda İstanbuldaki Ermeni ihtilalcilerin elebaşları tutuklanarak isyan söndürülmeye çalışıldı. Müteakiben Mayıs 1915te, devletin ve milletin selameti için harp sahası ve geri bölgesi içindeki Ermenilerin, askeri harekâtı ve ikmal yollarını etkileyemeyecekleri ve sivillere zarar veremeyecekleri bölgelere nakline karar verildi.

Ermeni nüfusunun ölmesiyle tehcir arasında bir ilişki olsa da Ermeniler öldürülmek için tehcire tabi tutulmadı. Malları kayıt altına alındı.

Bir askeri harekâta geride, düşman bir halkın bırakılması düşünülemezdi. Nitekim o dönemde benzer uygulamalara dünyanın diğer bölgelerinde de rastlanmaktadır. İspanyanın Kübada(1893), ABDnin Filipinlerde (1900-1902) ve İngilterenin Güney Afrikada (1899-1901) yürüttüğü savaşlarda icra edilen tehcir uygulamaları bu olaya emsal teşkil edecek niteliktedir. Balkan milliyetçilerini örnek alan Ermeni komitacılar, 19. yüzyılda isyan ederek bağımsızlığını kazanan Yunanistan, Romanya, Sırbistan, Karadağ ile Bulgaristan örneklerinde görülen Batılı desteğin kendilerine de sağlanacağı düşüncesine kapıldılar. Ancak, Ermenilerin namı hesabına Osmanlı Devletiyle savaşacak bir devlet çıkmadı. Bu şartlar onları, bin yıldır dostça, bir arada yaşadıkları topluma ve devlete karşı işgalcilerle işbirliğine sürüklenecekleri psiko-sosyal ve politik bir ortama soktu. Bu gelişmeleri izleyen süreçte Ermeni komitacıların Türklere ve devlete sadık Ermenilere yönelik şiddet hareketleri, iki toplumu kısa sürede birbirine düşürdü.

1915te, Osmanlı devleti için tehcir güçlülükten ziyade güçsüzlükten kaynaklanan bir stratejiydi. O günkü savaş koşullarında bu nakil, istenen düzen içinde yapılamadı. Kafkas, Gelibolu, Yemen, Hicaz, Filistin, Kanal ve Irak cephelerine bölünmüş, varlık yokluk mücadelesi veren ordu bir de tehcirle vazifelendirildi. Bu işe tahsis edilen kuvvetler can ve mal emniyetini sağlamakta yeterli olamadı, ikmal ve iâşe problemleri de yaşandı. Ermeni nüfusunun ölmesiyle tehcir arasında bir ilişki olsa da, Ermeniler öldürülmek için tehcire tabi tutulmadı. Bogos Nubar Paşa tehcirde yaşamını yitirenlere ilişkin Fransaya gönderdiği bir yazıda, tehcir edilenlerin sayısının 6-7 yüz bin kişi olarak tahmin edildiğini, bunlardan sağ olduğu tespit edilenlerin 390 bin kişi olduğunu geri kalan 2-3 yüz bin kişinin ise çeşitli yerlere dağılmış olduğunu ve henüz onlara ulaşılamadığını belirtmektedir.

Kamuran Gürün ve Bilal Şimşir, ölenlerin sayısının üç yüz binin çok altında olduğunu; Yusuf Halaçoğlu ise, tehcir edilenlerin 438 bin, iskân sahasına sağ salim varanların 382 bin, neredede olduğu belirlenemeyenlerin 56 bin kişi civarında olduğunu bunların 10 bininin eşkiya ve çete saldırılarında, geri kalanın ise salgın hastalık, açlık ve soğuktan ölmüş olabileceğini ifade etmektedir. Tehcir edilenlerin geride bıraktıkları taşınabilir ve taşınamaz mallarının kayıt altına alınarak gittikleri yerlerde bunların bedellerinin kendilerine ulaştırılması maksadıyla komisyonlar kuruldu. Bu insanların malına, canına ve ırzına tasallut ettiği tespit edilenler yargılanarak cezalandırıldı.

I. Dünya Savaşından sonra tehciire tabi olanların geri dönüşüne müsaade edildi ve bunların büyük bir kısmı geri döndü. Geri dönenlerin bir kısmı düşman üniformaları içinde işgal askeri olarak zuhur etti. Dönerler, yaşananlardan ders alacak yerde, eski hayallere kapılıp, çetecilik faaliyetlerine hız verdiler. Kendi toprağına, insanlarına ve devletine karşı işgalcilerle işbirliğı yapmayı seçtiler. Bu da birlikte yaşamının asgari müştereiğı olan yaşadığı topraklara ve topluma sadık olma ilkesinin sağladığı ortak zemini yok etti. Bu şartlarda Sevrin vaat ettiğı Büyük Ermenistanı kurmak üzere Doğı Anadolu da taarruza geçen Ermeniler, 1920 yılı sonlarına doğıru Kazım Karabekir komutasındaki Doğı Cephesi kuvvetlerine mağlup oldular. Bu müsademe sonucu imzalanan Gümrü (3 Aralık 1920), Moskova (16 Mart 1921) ve Kars (13 Ekim 1921) Anlaşmalarıyla Türkiyenin doğı sınırı Sovyetler Birliğı, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan tarafından kabul ve taahhüt edildi.

I. Dünya Savaşından sonra dönüşüne izin verilenler yaşananlardan ders alacak yerde eski hayallere kapılıp çetecilik faaliyetlerine hız verdiler.

Ermeniler tehcirin 50nci yılında, patriklerin öncülüğünde Türkiyeye karşı seferber olmaya başladılar. 1965 yılında başlayan bu uluslararası diplomatik, politik ve kültürel hamle kısa sürede sonuç vermeye başladı. Propagandalardan ilham alan Ermeni terör örgütü ASALA 1970li yıllarda başlayan terör eylemlerinde 40a yakın Türk diplomatını katletti. Üçüncü devletlerin 24 Nisanı soykırım (!) günü olarak tanınması girişimlerine hız verildi. Bu faaliyetler sonucu ilk Ermeni soykırım anıtı Nisan 1967de ABDnin California eyaletinde, ikincisi Kasım 1967de Sovyet Ermenistan Cumhuriyetinde Revanda (Erivan) dikildi. Halen yirmiyi aşkın ülke 24 Nisanı soykırım olarak tanımış durumdadır.

Sovyetlerin dağılmasını müteakip Ermenistan, 23 Ağustos 1990da yayımladığı bağımsızlık bildirgesinde, Ermeni soykırımının Türkiye tarafından tanınmasıyla Batı Ermenistanın (Türkiyenin doğusu) ele geçirilmesinin milli hedefleri olduğunu ilan etmiştir. Bu hedefler, 5 Temmuz 1995te kabul edilen anayasada da benimsenmiştir. Avrupa Parlamentosu 1987 yılında Ermeni sorununun çözümüne dair kabul ettiğı bir kararda Türkiyenin sözde Ermeni soykırımını tanımmasını ve Ermenistan sınırını açmasını istemiştir.

Avrupa Parlamentosu sonraki yıllarda aldığı benzer kararlarla bu tutumunu ısrarlı ve istikrarlı bir şekilde sürdürmektedir.

Askeri, siyasi ve sosyal zorunlulukların bir sonucu olarak meydana gelen tehcir hadisesi, Ermenistan devleti, diaspora Ermenileri ve Batılı devletler tarafından hâlâ kullanılmaktadır. Bu kesimler, Ermeni sorununun karşılıklı olarak anlaşılmasını ve iki toplumun barışmasını sağlamak yerine, kin ve nefreti körükleyerek, iki toplum arasında o gün yaratılan düşmanlıktan bugün de yararlanmaya çalışmaktadır. Öte yandan Diaspora Ermenileri soykırım iddialarının, uluslararası baskılarla Türkiyeye kabul ettirilmesini müteakip, Türkiye içinde veya dışında açılacak mülkiyet

davaları yoluyla, kalıcı hukuki sonuçlar elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu meselenin kendi açımızdan anlatılmasında oldukça yetersiz ve geç kalmış durumda olduğumuz aşikârdır. Olaylar meydana geldikçe, yıllara ve konuşan ağızlara göre içeriği değişmeyen, Tanımıyoruz, yok hükmündedir gibi açıklamalar, olayın anlatılması ve anlaşılmasına pek de katkı sağlamamaktadır. Yine de başta kendi insanımız olmak üzere, uluslararası bağlamda tezimizi ısrarla anlatmaya devam etmekten başka çıkar yol gözükmemektedir. Bunu yaparken, savunmacı, edilgen, olaylara bağlı tepkiler göstermek yerine, sorunu devlet politikası ciddiyetiyle ele alıp, planlı, programlı, uzun vadeli bir hamleye dönüştürmek zorunludur. Bu hamle icra edilirken meseleyi tarafsız, dengeli ve adil bir bakış açısıyla çok yönlü ele alan bilimsel tarih araştırmalarının yanı sıra, vicdan ve empatiyi içselleştirmiş, özellikle üçüncü taraf sanatçılarının üreteceği roman, film, belgesel, müzik gibi sanat ürünlerinin etkisinin beklentilerin ötesinde sonuçlar doğurabileceği dikkate alınmalıdır.

Kaynak/Source: